EXCLUSIEF

ZOZOLALA

tweemaandelijks stripinformatieblad gratis augustus/september 1992 week 31 t/m 40 64

PRINSES OLGA: 'De gemene leugens over COR MORELLI en mij ...'

Drama in Monaco: waar liefde ophoudt en WAANZIN begint ...

DOOR: ALPHS OOSTERWIJK

liefdespaar houdt drugs-orgie op prinselijk jacht

Cor Morelli: 'Ik weet niet wat er gebeurd is'

Bij de voorplaat:
Exclusieve cover van Aloys Oosterwijk.

Inspiratie

Met het fraaier wordende zomerweer is het toch altijd weer lastig om achter de PC gezeten de inspiratie zijn werk te laten doen. Stijgende temperaturen in ons redactiehok, een PC die door koelelementen op temperatuur wordt gehouden en het geluid van jolig spelende kinders buiten maken het er niet gemakkelijker op. Aloys Oosterwijk doet niet zo aan inspiratie, zegt hij in dit nummer en ik geef hem gelijk als hij beweert dat het niet helpt om een half uur naar je typemachine te staren. Met toetsenborden is dat evenmin het geval, ik heb het zojuist geprobeerd.
Maar, voordat de lezer denkt, wat een malaise, kunnen we hem geruststellen: dit nummer mag dan wat dunner zijn uitgevallen en het aanbod aan Nederlandse en Amerikaanse strips mag dan wat mager zijn, maar we denken dit ruimschoots te compenseren door een kijkje in de keuken van een aantal tekenaars dat lang niet aan bod is gekomen.

Carl

ZozoLala-stripwinkels in Nederland

DE AREND
Laarstraat 93
7201 CC Zutphen
(05750-12930)

DE BOEKENHALTE
Assendorperstraat 103
8012 DH Zwolle
(038-221077)

BOLSTER
Koninginnesingel 43
5911 KD Venlo
(077-544069)

BOOKERS & STRIPPERS
Boterstraat 19
1811 HP Alkmaar
(072-121916)

't CENTRUM
Korte Singelstraat 20a
3122 GB Schiedam
(010-4262584)

DUMPIE
Nieuwe Rijn 18
2312 JC Leiden
(071-126404)

FRANKA
Torenstraat 9 (Torenpassage)
4811 XV Breda
(076-214153)

HET GELE TEKEN
Grote Oost 37
1621 BR Hoorn
(02290-18623)

MIEKE'S STRIPTIEK
Chasséstraat 71
2518 RW Den Haag
(070-3650738)

ERRO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040-441882

de Noorman
strip boek
handel
KORENSTRAAT 13
6811 BG ARNHEM
TEL. 085 - 42888

NOORD
1e Middellandstraat 110c
3021 BH Rotterdam
(010-4258756)

NOORD
Zaagmolendrift 33
3036 JX Rotterdam
(010-4664368)

DE NOORMAN
Koningstraat 9
6511 LA Nijmegen
(080-226146)

OBELIX
Ten Katestraat 26a
1053 CG Amsterdam
(020-855100)

PANDA
Frederikstraat 955-959
2514 LJ Den Haag
(070-3635950)

PAULUS
Verdronkenoord 62
1811 BG Alkmaar
(072-126041)

PEP
Oude Aa 1
5701 PZ Helmond
(04920-49222)

HET PERRON
St. Janstraat 13
4331 KA Middelburg
(01180-34747)

PIET SNOT
Vismarkt 3
3511 KR Utrecht
(030-318472)

PLAATJES-BOEKJES
Heerenstraat 77
1211 CA Hilversum
(035-233646)

DE RAT
Korfmakersstraat 3
8911 LA Leeuwarden
(058-151600)

RICHARD
Rombout Hogerbeetsstraat 78
1052 HX Amsterdam
(020-842923)

SJORS
Scheffersplein 1
3311 EJ Dordrecht
(078-142012)

SNOEK
Eerste van Swindenstraat 545
1093 LC Amsterdam
(020-6684764)

SPIRIT
Hinthamerstraat 90
5211 MS 's-Hertogenbosch
(073-145530)

STRIP EN LEKTUURSHOP
Oude Gracht 194
3511 NR Utrecht
(030-334357)

TOMMY
Nieuwlandstraat 14
5038 SN Tilburg
(013-358319)

DE TWEEDE LEZER
Eerste Wormenseweg 102
7331 DK Apeldoorn
(055-427202)

STRIPBOEKHANDEL
WALK IN
TABAC • COMICS • MAGAZINES

WALK IN
Fluwelen Burgwal 8a
2511 CJ Den Haag
Telefoon/Fax
(070) 36 46 336
TABAC • COMICS • MAGAZINES

YENDOR
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
(010-4331710)

ZozoLala-stripwinkels in België

ALFA STRIP
Nieuwstraat 12
2440 Geel
(014/58.43.80)

CARAPACES
Parijsstraat 16
3000 Leuven
(016/22.58.40)

COMIC STRIPS
Adegemstraat 85
2800 Mechelen
(015/20.69.70)

DE GALLIËR
Beekstraat 46
3800 St. Truiden
(011/67.17.39)

BLITZ CV
Stormestraat 147
8790 Waregem
056/ 61 01 58
STRIPSPECIAALZAAK
CD'S – VIDEOTHEEK
ma - vr:
12u - 20u
zat:
10u - 12u30
13u30 - 20u
zon:
14u - 19u

GOBELIJN
Mechelsestraat 35
3000 Leuven
(016/23.55.86)

JOWAN
Izegemsestraat 8
8500 Kortrijk
(056/35.63.42)

MAX
Heembeeksestraat 288
1120 Brussel
(02/268.41.92)

MEKANIK STRIP
St. Jacobsmarkt 73
2000 Antwerpen
(03/234.23.47)

PIERKE
Frans van Rijhovelaan 312
9000 Gent
(091/27.70.86)

RATTEKOPJE
Onderwijsstraat 1
8430 Middelkerke
(059-30.52.66)

DE STRIEP
Katelijnestraat 42
8000 Brugge
(050/33.71.12)

DE STRIPKEVER
Bruulcenter, Bruul 79
2800 Mechelen
(015/21.76.05)

DE STRIPOMAAN
KardinaalCardijnstraat 3
1500 Halle
(02/356.15.89)

TISTJEN DOP
Paterstraat 120
2300 Turnhout
(014/42.88.29)

WONDERLAND
Paardsdemerstraat 17
3500 Hasselt
(011/22.62.00)

Aloys Oosterwijk en de verloren moraal van Morelli

Carl Bieker

Een tijdje terug gingen we op bezoek bij Aloys Oosterwijk, auteur van *Cor Morelli*. Aloys heeft zijn roots in Studio Arnhem liggen, maar deelt alweer enige tijd met Peter de Wit en Hanco Kolk een studio in Amsterdam. Naast zijn strip Cor Morelli is Aloys pas gestart met twee nieuwe projecten op stripgebied. Daarnaast is hij altijd op pad met zijn band De Keng (komt dat zien, komt dat horen) en mag hij rare typetjes uitbeelden in de strip Mannetje en Mannetje. Met hem hadden we een gesprek over Morelli, modellen, de toekomst voor Nederlandse auteurs, sex, Myrthe en nog meer Morelli.

Kunnen we nog spreken van de reeks Cor Morelli, *want als ik goed ben geïnformeerd liggen er enkele verhalen klaar, terwijl de albumuitgave van de reeks is stopgezet?*

Dit klopt ten dele. *Het grote geluk*, het derde verhaal van Cor Morelli, is weliswaar in *Sjors en Sjimmie* voorgepubliceerd, maar is nooit in boekvorm uitgegeven, omdat Big Balloon er niet tevreden over was. Ik kon me trouwens wel in hun kritiek vinden. Ik heb met

Het grote geluk

dat verhaal nogal wat steken laten vallen. Het vierde Morelli verhaal, *Beiroet*, is daarentegen een verhaal waar ik wél helemaal achter sta. Op dit moment ben ik aan het onderhandelen met Big Balloon over publicatie in boekvorm. Ook hier werd ik met eenzelfde situatie geconfronteerd: het verhaal is geplaatst in *Sjors en Sjimmie*, maar men twijfelde over een albumuitgave, met als algemeen excuus dat de interesse in strips zou afnemen. Als ik dan echter de oplagecijfers van de eerste twee verhalen, *Mergwolf* en *Chaos*, daar

Het grote geluk

tegenover stel, zou de beslissing niet al te moeilijk moeten zijn: van *Mergwolf* zijn er bijna 6000 van de 7000 verkocht, terwijl *Chaos* goed scoorde met 4900 van de 5500. Ik hoop echt dat *Beiroet* gepubliceerd wordt, met name ook in verband met de continuïteit van de reeks. Als ze dit verhaal niet uitgeven is de serie gewoon dood... Dat kun je rustig zo stellen. Ik heb namelijk al een vijfde verhaal klaarliggen, *Prinses Olga*, wat ik echt een goed verhaal vind. Dit najaar wordt het in *Sjors en Sjimmie* geplaatst. Dat is nu al zeker. En ik weet niet of ik langer met een serie doorga, als ik weet dat er geen albumuitgave van wordt gemaakt...
Ik weet trouwens van mezelf dat ik steeds meer in deze reeks begin te groeien. Ik begrijp steeds beter welke kant het qua verhaal en tekenen op moet. Het zou doodzonde zijn om er dan mee te stoppen.

Wat ga je doen als toch onverhoopt blijkt dat publicatie van de Morelli-verhalen er niet meer inzit?

Dan heb ik nog andere mogelijkheden: ik ben momenteel bezig met een verhaal voor *Tina*, maar uiteraard ben ik ook bezig om de verhalen van Morelli te slijten aan een andere uitgeverij. Ik heb laatst met een tweetal uitgevers gesproken die mijn werk misschien in Frankrijk willen uitgeven. Dus ik heb nog wat pijlen op mijn boog. Overigens heb ik me ook wel andere dingen laten aanpraten: ik zou met Morelli moeten ophouden, meer sex en geweld in mijn strips naar voren moeten laten komen en liefst wat science-fiction, "want dat verkoopt! Vervolgens doen we er een luxe doos omheen en je signeert die dingen even". Zo wordt er geredeneerd. Vervolgens zie je de heren uitgevers wegrijden in hun BMW's en stap jij maar weer eens op de trein. Maar dat even tussen haakjes.

Het is wrang om te constateren, dat Nederlandse auteurs hun heil in het buitenland moeten zoeken omdat er hier geen ruimte zou zijn voor hun werk. Zeker als je de verkoop van je eerste albums hierbij betrekt?!

Nou, dat ben ik helemaal met je eens. Op dit moment wil ik niet teveel op het beleid van uitgeverijen ingaan, om niet het risico te lopen dat ik teveel oneigenlijke argumenten gebruik om mijn werk toch uitgegeven te krijgen. Je bent natuurlijk bevooroordeeld omdat

het je eigen werk is.

Heb je de indruk dat je als auteur meer succes hebt als er een gevestigde, veilige naam bij de reeks betrokken is? Kijk bij voorbeeld naar Eric Heuvel: zijn verhalen lopen goed, niet alleen door een aantrekkelijke tekenstijl, maar ook door een goed doordacht scenario dat van Martin Lodewijk afkomstig is. Spelen uitgeverijen op zeker?

Er is zeker niet veel aan te merken op wat Martin schrijft. Ook al heb ik geen bekende naam om op te steunen, toch kan ik me haast niet indenken dat de uitgevers voorbijgaan aan wat ik maak. Het klinkt wat arrogant, maar ik weet wat ik kan en bovendien zeggen verkoopcijfers ook wel iets! Bovendien heb ik echt het gevoel dat de verhalen van Morelli groeien.

Beiroet

Kun je een voorbeeld geven van die groei?

Het huidige verhaal, *Beiroet*, beschouw ik als een rechttoe rechtaan avonturenverhaal met veel spektakel: onderzeeërs ontploffen, helikopters vliegen af en aan... Het nieuwe verhaal, *Prinses Olga*, is daarentegen wat rustiger van opzet. Natuurlijk heb je een portie actie, maar ik heb een goede verhouding kunnen vinden tussen actie en dialoog. Het is ook een verhaal waarin we veel meer van Cor Morelli zullen ervaren dan het simpele feit dat hij als politie-inspecteur met een zaak bezig is. Morelli wordt verliefd en dit beïnvloedt zijn hele handelen.

Ben je bezig om de karakters van Cor Morelli en Esther Echt meer vorm te geven?

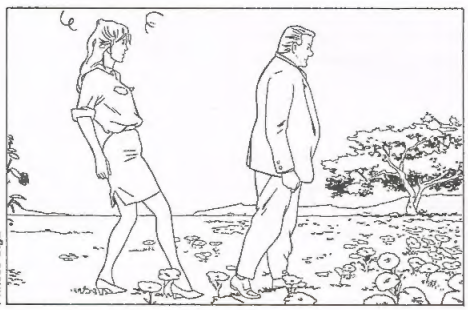

Prinses Olga

Nou, voorlopig alleen Morelli. Aan Esther Echt ben ik nog niet toegekomen, die loopt in dit verhaal alleen maar wat te rennen en te zorgen dat die zaak wordt opgelost. Hetgeen ook niet onbelangrijk is.

Prinses Olga

Morelli wordt meer en meer vrijgemaakt voor andere dingen: hij krijgt nu bijvoorbeeld een affaire met prinses Olga van Monaco. Dat soort kleine, menselijke aspecten vind ik eigenlijk nog veel leuker. Nou ja, je moet het maar lezen, zou ik zeggen...
Vaak moet je er een heel verhaal met spektakel omheen bouwen, voordat je tot die kleinere dingen kunt komen. Ach, achtervolgingen, het even hangen aan een hanglijder, het zijn bijna van die verplichte nummers. Ook wel leuk, maar zo langzamerhand kom ik daar een beetje van terug.

Is er misschien een vergelijking te trekken tussen Cor Morelli en de personages die opduiken in de Duitse Krimi's à la Tatort, Derrick en Der Alte?

Ik kijk graag naar die Duitse Krimi's , maar als ik naar zo'n serie kijk, hou ik me niet meer bezig met wie het gedaan heeft. Ik let op Derrick en Harry als acteurs. Kijk, zo'n Harry zal nooit verder wat worden, ook niet als acteur. Als Derrick een zonnebril opheeft heeft Harry er ook één op; bestelt Derrick een pilsje dan doet Harry dat ook, op dát soort dingen let ik. Bij Tatort ligt het iets anders. Ik kan niet tegen die ijzervreter van een Schimanski, al zitten de verhalen goed in elkaar.
Toen ik zo'n acht jaar geleden ideeën voor *Morelli* aan het ontwikkelen was, moest ik een persoon zien te vinden die die rol op zich kon nemen. Toen ben ik bij Lino Ventura terechtgekomen, een fantastisch acteur. Je hebt dialogen waar je in een film absoluut niet mee uit de voeten kunt, maar je hebt acteurs die ze gewoon uit kunnen spreken. Dat is in strips ook zo, je moet een personage kunnen creëren die sommige dingen wel kan zeggen en doen en andere weer niet, omdat hij daar de persoon niet voor is. In de huidige Cor morelli vind je dat oorspronkelijke type in de persoon van Lino Ventura allang niet meer terug. Morelli heeft 'n geheel eigen ontwikkeling ondergaan.

Als ik kijk naar Morelli, dan beschouw ik hem een beetje als een Oliver Hardy, een stuntelige en goelige dikkerd. Esther pakt de

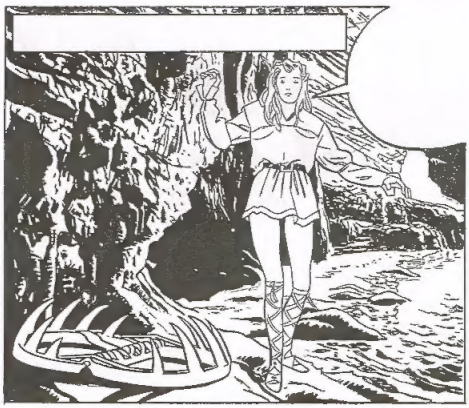

Mythe

Prinses Olga

zaken veel krachtiger aan. Verandert deze taakverdeling in de komende verhalen als je aan het karakter van Morelli gaat sleutelen?

Die verdeling tussen de slimme en de domme is een truc die in veel verhalen gebruikt wordt, hè! Tom Poes en Ollie B.Bommel werken ook zo. Toch denk ik dat je in een strip maar ruimte hebt om één figuur helemaal te ontwikkelen. De ander blijft er altijd een beetje bijhangen. Ik sluit niet uit dat Esther zich ook nog een keer in een of andere vorm ontwikkelt, maar wanneer dat het geval is weet ik niet. Als ze er klaar voor is, krijgt ze ook een beurt, dat zal duidelijk zijn, maar ik ga haar niet geforceerd een bepaalde tik meegeven.

In afwachting van de voortzetting van Morelli *ben je voor* Tina *begonnen. Wat voor strip maak je voor dit blad?*

Een echte meisjesstrip. Echt waar, met als titel *Myrthe*. Het speelt zich af in de Middeleeuwen en gaat over een meisje dat op zoek is naar haar vader. Met de zoektocht als uitgangssituatie maak ik steeds weer een 8-pagina verhaal. Ik ben nu bezig met het eerste deel. Haar vader is kwakzalver en gebruikt de myrtheplant in zijn drankjes en zalfjes. Zij volgt als het ware het spoor van

Prinses Olga

myrtheplantjes om zo haar vader te vinden. En als ik echt niet meer weet wat ze verder moet beleven laat ik haar haar vader vinden. Over drie maanden komt het eerste verhaal in de *Tina* te staan en daarna verschijnen de verhalen met tussenpozen van ongeveer twee maanden.

Hoe kom je aan je ideeën voor je scenario's? Een kwestie van ervoor gaan zitten?

...In het café, ja. En je vol laten lopen. Het komt vanzelf wel. Je kunt ook een half uur naar je typemachine blijven staren, maar ik doe niet zo aan inspiratie...
Een toevallig opkomend idee zet de teneur voor een verhaal. Ik werk nooit met een vooropgezette moraal, dat vind ik afschuwelijk. Het is net als bij muziek. Je hebt figuren die zich beter bij een korfbalclub hadden kunnen aansluiten dan bij een band, als ze dan zonodig een hobby moeten hebben. Zo'n Westbroek bij voorbeeld, dat is een echte rijmelaar. Echte muzikanten schrijven vakwerk: die zijn straalbezopen, maken een aanzet en nuchter geworden werken ze dat uit tot iets fantastisch. Dat noem ik pas muziek, een gevoel, een idee omvormen tot iets moois. Net als bij Bukowsky! Ik wil hem niet romantiseren, het is gewoon een vet varken en hij wordt er nog rijk mee ook, maar zijn boeken zijn echt.

Scheppend bezig zijn van uit het niets. Maar voor zowel Morelli *als* Myrthe *moet je je toch ook wijden aan het meer gedisciplineerde speurwerk naar documentatie?*

Ja, om *Myrthe* te kunnen plaatsen lees ik veel boeken over de Middeleeuwen. Na 10 pagina's uit een boek van Jacques Le Goff kan ik me een prima beeld vormen van het dagelijkse leven van die tijd. En voor *Morelli* ga ik soms zelf op pad met de camera. *Prinses Olga* speelt zich af in Monaco en toen heb ik het nuttige met het aangename verenigd door op lokatie foto's te nemen.

Voorbereidende schetsen

Hoe ver ga je daarin? Je kunt in Myrthe *tot op detail alle kostuums gaan uitbeelden en je verdiepen in de verscheidenheid in glas in lood ramen, maar...*

Nee, zover ga ik niet. Ik zit me niet uitputtend te documenteren. Ik heb me ook niet echt vastgepind op een jaartal, want je hebt altijd van die wijsneuzen die constateren dat er weer iets niet klopt...Ik moet eerst de juiste toon zien te vinden. Bovendien is het een meisjesverhaal voor *Tina*, en ik ben door de *Tina*-redactie uitvoerig voorgelicht wat ik moest tekenen. De redactie zei me toen ook dat ik niet moest denken dat ik daar strip kon maken zoals ik elders strip maak. Strips in *Tina* hebben te maken met heel andere wetten. Ik vind dat geen neerbuigende opmerking naar het lezerspubliek toe, maar je hebt gewoon een andere doelgroep. Ik wil vooral jongemeisjesharten sneller doen kloppen!!

En hoe ga je dat doen?

Dat is echt moeilijk. Ik snap al niets van vrouwen, laat staan van meisjes van 10 tot 12 jaar. Ik heb ooit eens lesgegeven aan een huishoudschool en die meiden zaten altijd te zeuren dat ze ongesteld waren. En dat is het enige wat ik van jonge meisjes weet. Er moet in ieder geval meer gevoeligheid in die strip. Bij strips voor jongens heb je de neiging om dingen extreem neer te zetten: de held wijkt af van de rest van het gepeupel, want hij is sterk en mooi danwel lelijk en dom. In meisjesstrips ligt dit toch anders. De heldin moet zich niet teveel onderscheiden van haar lezerspubliek.
Een duidelijke truc die ik gebruikt heb is dat ik de lezeressen heel direct bij het verhaal wil betrekken door Myrthe heel direct tegen haar publiek te laten praten. Zij geeft constant commentaar op de gebeurtenissen. Ik gebruik daarvoor de ruimte boven de tekeningen. Verhaaltechnisch is dat wat lastig, omdat je dan geen ruimte meer hebt voor meer algemene opmerkingen als "even later" en zo.

Geeft Myrthe commentaar alsof ze iemand van deze eeuw is?

Nou, ik wil het zo schrijven dat ze bij wijze van spreken iemand van deze eeuw als hartsvriendin zou kunnen beschouwen.
Myrthe is ook gebaseerd op een bestaand model, waarvan ik dacht toen ik haar zag: dát is de persoon voor mijn verhaal. Zo heb ik meerdere personen hier uit de buurt gevraagd of ze model wilden staan. Ik woon in de Staatsliedenbuurt in Amsterdam, en daar zijn fraaie types te vinden!!

Wordt er altijd positief gereageerd op dat soort uitnodigingen van jouw kant?

Over het algemeen wel. Ik sta er ook weer iedere keer van te kijken hoe makkelijk dat gaat. Wat heet, je komt er bijna niet meer vanaf als je ze tekent. Af en toe kies je zo'n lunatic uit die achter je aan blijft sjouwen, terwijl ik alleen maar even die kop wil lenen.
Laatst hadden we een keer een hond die ik wilde tekenen in de studio binnengehaald en die hebben Hanco en Peter van alle kanten vast moeten houden zodat ik het beest kon natekenen, maar uiteindelijk hebben we gewoon maar wat foto's genomen want het beest was niet in bedwang te houden. Maar met die meiden hebben ze nooit moeite, dat is me wèl opgevallen!

Werken Hanco en Peter ook zo?

Nee, die werken wat... eh, nou ja, die doen het anders.

Je staat aan het begin van Myrthe *en je sleutelt nog steeds aan 'n toekomst voor* Morelli. *Zijn er nog meer paden waarop je je begeven hebt ?*

De jongens van de studio vragen zich wel eens af waar ik mee bezig ben, want het *Morelli*-epos staat al meer dan een half jaar op de tocht. Die zien me dan doortekenen en zien me met ware doodsverachting in het totale niets storten. Maar ik ga er gewoon van uit dat het doorgaat.
Aanvankelijk had ik voor de *Tina* een ander verhaal gekozen, maar ik kon me er onvoldoende in verplaatsen. Het was te klinisch. Het zou dan gaan om een stuntmeisje, waar ik inmiddels ook een leuk model voor had gevonden, maar het ging gewoon voor geen meter. Daar heb ik twee maanden op gezweet, maar toen ben ik ermee opgehouden.
Het idee van dat stuntmeisje ga ik nu toch uitwerken voor een jeugdserie op de Nederlandse tv, maar dat alles is nog heel pril. Ik heb al enige keren met Joost Timp, een Nederlandse tv-maker, gepraat en wellicht dat het wat wordt. Joost belde me namelijk eens op omdat hij een idee had voor een *Morelli*-verhaal. Ik heb datgene wat hij op had geschreven gelezen en ik moest constateren dat ik zelden zo'n slecht scenario had gezien... Het was geen strip, het

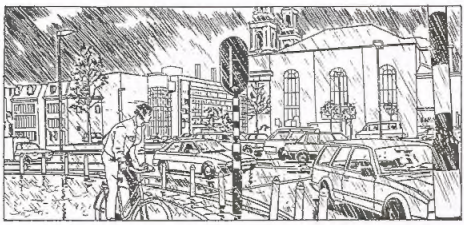

Beiroet

was niet visueel, het was geen logisch verhaal. Het was echt niets. Maar toen ik later met Joost ging praten dacht ik: hier kan toch een leuke samenwerking uit groeien (lacht)! De jeugd wordt nu overspoeld met al die Amerikaanse series, terwijl er genoeg ruimte is voor een goed doordachte serie van eigen bodem. Wat te denken van series als *Axel Nord, Q en Q, de Vrijbuiters*, dat waren stuk voor stuk klasse-series. Voor mij ligt een jeugdserie op hetzelfde niveau als een jeugdstrip. De stap naar een bewerking voor de Nederlandse tv is niet zo groot. Maar het moet er nog van komen.

Een ander aspect dat we nog niet hebben besproken: de erotische strip die in het Spaanse blad Totem *heeft gestaan!*

Die hufters hebben nog niet betaald, terwijl die strip al twee jaar geleden verschenen is. Ik heb laatst een Latijns-Amerikaans vriendinnetje van mij opgebeld met de vraag mij wat Spaanse scheldwoorden door te geven, want ik zou die Spanjaarden eens gaan bellen.

Was het een op zichzelf staand verhaal, of zou het een serie worden?

Prinses Olga

Ik heb nog een aanzet gedaan voor een tweede verhaal, maar toen ze niet betaalden ben ik er niet mee doorgegaan. Bovendien vind ik die, zeg maar geile, verhalen tot de vierde pagina leuk, maar dan hoeft het al niet meer. Ik mis dan gewoon Morelli en die laat ik toch niet zo gauw in zijn blote knikker over de pagina's heen gaan.
Toen ik die erotische strip maakte had ik een vriendin die ik als model heb gebruikt. Ze vond die lingerie leuk, maar toen ik op pagina vijf was aanbeland ging die relatie uit en toen heb ik maar een punt aan het verhaal gedraaid.
Het idee van die erotische strip stond me wel aan: wat gebeurt er als je iemand anders als spiegelbeeld hebt? Als je erover na gaat denken kom je gauw op sex. Je komt überhaupt gauw op sex, maar ja. Maar dit idee had niets met een jongensverhaal à la *Morelli* te maken. Uiteindelijk heb ik het naar verschillende uitgeverijen gezonden en *Totem* accepteerde met het idee "Die jongen gaan we eens belazeren".

In *Razzafraz* heb ik ook Morelli's vrije tijd aangetroffen! Heb je een nieuw hoofdstuk aan Morelli toegevoegd?

Ja, het is een spin off van mijn favoriete karakter.
Die situatie in de wachtkamer, het eerste verhaaltje dat in *Razzafraz* is verschenen, is trouwens puur uit het leven gegrepen. Ik kan me zo voorstellen dat het nog een keer een boekje wordt van 44 pagina's, over tachtig jaar (lacht!). Het zijn de dingen die Morelli in zijn vrije tijd overkomen.
Het is ook een klein beetje een voorbereiding op het verhaal van Morelli dat na *Prinses Olga* komt: daarin wordt een duidelijke splitsing aangebracht in wat Morelli tijdens zijn werk doet en wat hij in zijn vrije tijd doet. Er zal sprake zijn van een dubbele moraal en hij zal in conflict met zichzelf komen.

Morelli als gespleten persoon?

Nou, het moet binnen de perken blijven, maar voortbordurend op de gebeurtenissen in *Prinses Olga* raakt hij steeds meer van dat "cleane" karakter dat hij eerst had verwijderd. Hij is na zijn affaire met Olga toch een gebroken man en dat heeft zijn weerslag op de ontwikkeling van zijn karakter. Hij wordt een beetje schizo. Voor dit zesde verhaal, dat als werktitel meekrijgt *Snel geld* is alleen het scenario in grove lijnen gereed.

Twee weken na dit interview belden we Aloys op om te informeren of de publicatie van het album Beiroet *bij Big Balloon nog zou doorgaan. Een teleurgestelde Aloys liet weten dat de uitgeverij op grond van de verkoopcijfers (!) van de vorige albums besloten had om de zaak af te blazen. Aloys liet weten dat hij nog met een andere uitgever aan het onderhandelen was, maar dat* Cor Morelli *- als dit gesprek ook op niets zou uitlopen - toch een aflopende zaak zou zijn. We hadden hier graag een happy end willen plaatsen, maar eens te meer blijkt dat Nederland voor een groeiend aantal Nederlandse stripauteurs niet bepaald een land is waar toekomst te schrijven (en tekenen) valt. Snel geld is er niet meer bij...* ●

Alberto Breccia en de wonden van een dictatuur

Pascal Lefèvre

Ter gelegenheid van een tentoonstelling in La Louvière over het werk van Alberto Breccia, sprak Pascal Lefèvre met de Zuid-amerikaanse auteur. Of Breccia nu met kleur werkt of met louter zwart-wit, of hij nu Marquez of Poe bewerkt, hij kan zijn groteske en wrede visie op de wereld niet verstoppen. Niet alleen uitgevers hadden het daar vaak moeilijk mee, ook de Argentijnse militaire diktators lustten zijn werk niet.

Breccia groeide op in de arbeiderswijken van Buenos Aires, het New York van Zuid-Amerika, een smeltkroes van diverse kulturen. Ook de Breccia's waren immigranten, zij kwamen uit Uruguay. Als tiener moest hij in de slachthuizen gaan werken. In de jaren dertig waren er maar drie mogelijkheden om aan het miserabele arbeidersleven te ontkomen: je kon voetballer worden, of bokser, of tekenaar. Omdat hij graag tekende, ging Alberto maar strips maken, die toen al een populair onderdeel van de Argentijse massapers waren. Na de tweede wereldoorlog breidde de stripmarkt alsmaar uit en Europese stripmakers zoals Hugo Pratt, trokken naar Argentinië. Tot het einde van de jaren vijftig maakte Breccia klassieke avonturenstrips, tot zijn samenwerking met de scenarist Héctor OEsterheld voor een grote ommekeer zorgde. Begin jaren zestig maakten ze samen het vernieuwende *Mort Cinder* (waarvan ook één episode verscheen in de Zeer Luxe-reeks). Héctor OEsterheld schreef verhalen met personages die veel genuanceerder waren dan men in de strips van die tijd gewoon was. Toen Breccia aan *Mort Cinder* begon was hij al veertig jaar.

Breccia: "Al mijn werk van voor 1957 vind ik totaal onbelangrijk. Pas vanaf *Sherlock Time* begon ik over mijn tekenwerk na te denken. Voorheen had ik een uitgebreid archief en besteedde ik twee uur per dag aan modeltekenen. Ik wilde absoluut een eigen stijl vinden. Maar rond 1957 heb ik al die perspektiefstudies, anatomiestudies en foto's laten vallen, omdat ze tot niets dienden. Ik teken en schilder alles uit mijn hoofd. Een kanon is voor mij een kanon. Het zijn de ideeën die tellen. Als men zogezegd een stijl gevonden heeft, raakt men er heel snel aan verslaafd. Het wordt gewoon dekadent. Daarom wil ik mijn stijl steeds aanpassen aan de sfeer van het scenario of de literatuur die ik bewerk. Ik wil de teksten van auteurs met het grootst mogelijke respect benaderen. Een kort verhaal van Poe bewerk ik niet op dezelfde manier als een kort verhaal van Marquez. Als het nodig is om met een hamer te tekenen, nou... dan teken ik met een hamer. Ik wil dus steeds van stijl of techniek kunnen veranderen. Een lang verhaal als *Perramus* in een en dezelfde stijl tekenen is dan ook een echte marteling voor mij."

The Tell-Tale Heart

Bent u tevreden over uw tekenwerk?

"Over het algemeen ben ik niet zo tevreden over hetgeen ik gemaakt heb. Slechts enkele beelden uit heel mijn produktie bevredigen mij. Mijn bewerking van *The Tell-Tale Heart* van Poe vind ik wel goed. Ik heb daar bijna een heel jaar over nagedacht. Uiteindelijk reduceerde ik het verhaal tot het essentiële: de moordenaar, het slachtoffer en de politie. Het decor liet ik helemaal achterwege, het zou de aandacht alleen maar afleiden. In de zwart-wit beelden zocht ik naar een zekere musicaliteit, door het langzaam verknippen van de handeling en herhalingen. Ik gebruik soms dus ook kopieën, omdat ik precies hetzelfde beeld opnieuw wil gebruiken."

In uw werk heeft u al diverse technieken uitgeprobeerd, maar blijkbaar gaat uw voorkeur uit naar zwart-wit?

"Kleur is commerciëler, het verkoopt veel beter. Maar zwart-wit is veel moeilijker. Een zwart-wit tekening moet veel precieser uitgevoerd worden."

Zelf heeft u maar heel weinig geschreven. Ofwel bewerkte u een novelle van een schrijver, ofwel deed u een beroep op een scenarist. Wat is volgens u de ideale verhouding scenarist-tekenaar?

"Ik wil dat een scenarist zichzelf blijft en dat hij niet naar mijn hand gaat schrijven. Juan Sasturain (de scenarist van *Perramus*, PL) ging zich te sterk op mij richten en verloor zijn persoonlijkheid. Daarom heb ik besloten om die samenwerking stop te zetten."

Perramus *handelt over de militaire diktatuur in het Argentinië van de jaren zevetig. Pas na het verdwijnen van dit militaire bewind kon u* Perramus *maken. In 1986 kreeg u een prijs van Amnesty International, maar pas vorig jaar werd* Perramus *in Argentinië uitgegeven met steun van de regering. Hoe waren de reakties?*

"De 4000 exemplaren zijn allemaal uitverkocht, maar geen enkel tijdschrift heeft er aandacht aan besteed. De pers schrijft liever over voetbal."

In Perramus *speelt de schrijver Borges een centrale rol...*

"Ja, in dat verhaal zitten trouwens veel elementen die alleen een Zuid-Amerikaanse lezer kan aanvoeler en begrijpen. Ook in mijn andere strips gebruik ik veel specifieke kulturele verwijzingen, die soms moeilijk te begrijpen zijn voor een andere lezer. Zo gebruik ik soms ook tekstfragmenten uit oude tango's, want dat is mijn muziek."

Het leven onder de militaire diktatuur was zwaar voor u, want u had eind jaren zestig een kompromitterende strip gemaakt. Samen met OEsterheld en uw zoon Enriqué heeft u een strip gemaakt over het leven van Ché Guevara?

"De biografie van Ché was een kommercieel succes, maar werd ook hard aangevallen. Bovendien verergerde de politieke situatie, er kwam een harde militaire diktatuur aan de macht. OEsterheld en de uitgever "verdwenen". *Perramus* is een hommage aan hen en al die anderen. Maar mijn zoon en ik kregen ook doodsdreigingen. Uit angst vernietigde ik de originele platen van *Ché* en begroef een album in mijn tuin. In *Perramus* gebruik ik het grijs om die verschrikkelijke tijd vorm te geven: het grijs moet de indruk geven van een stad die haar identiteit verliest onder druk van een diktatuur. Tijdens de diktatuur was alles grijs van angst en egoïsme."

Wat vindt u het belangrijkste in uw werk?

"Eerlijkheid. Als ik teken dan denk ik niet aan het geld dat ik er eventueel mee ga verdienen. Ik wil vooral mezelf plezieren. En als het nog iets opbrengt ben ik gelukkig. Veel van mijn strips zijn dan ook nooit gepubliceerd. Uitgevers vinden mijn tekenwerk meestal te moeilijk of te hard."

Met uw 73 jaar heeft u toch al een heel leven achter de rug. Waarom heeft u nooit autobiografische strips gemaakt?

"Ik ben noch ijdel, noch gek. Ik wil geen stripfiguur worden." ●

Bij Vertige Graphic verscheen een interviewbundel: *Alberto Breccia, Ombres et Lumières. Mort Cinder: Loden Ogen* verscheen bij Zet.El in Nederland. *Perramus* verscheen in het Frans bij Glénat.

Venanzi: Ik hou van historische series

Paul van Gremberghen

De 7 levens van de sperwer is een van de weinige stripreeksen voor een groter publiek die inhoudelijk de moeite van het lezen waard zijn. De serie verhaalt beurtelings over het leven aan het Parijse hof aan het begin van de zeventiende eeuw en over het wel en wee van het geslacht De Troïl; een verarmde adelijke familie op het platteland.

Schrijver Patrick Cothias en tekenaar André Juillard weten een overtuigend beeld te schetsen van het hofleven. Dat is niet alleen te danken aan de tekeningen, waarin veel aandacht wordt besteed aan een historisch verantwoorde entourage met veel authentieke gebouwen, ver uitgewerkte interieurs en bij de periode passende kleding en uniformen. Nog belangrijker is een goed gevoel voor de machtsverhoudingen die in die tijd binnen het hof bestonden en die heel fraai in het scenario zijn verwerkt. Aan de hand van uitgebalanceerde dialogen wordt de lezer duidelijk gemaakt hoe het toenmalige centrum van de macht in elkaar stak.
Daarnaast staat in De 7 levens van de sperwer een gemaskerde Robin Hood-achtige vrijbuiter centraal, die zijn gezicht achter een rode kap verborgen houdt. De De Troïls worden er van verdacht banden te hebben met deze Roodmasker, en krijgen steeds meer moeilijkheden met een wantrouwige, naburige baron. Wanneer een kapitein van de koninklijke macht bij de gebeurtenissen op het platteland betrokken raakt en Roodmasker zich tenslotte schuil houdt in de hoger Parijse kringen vloeien beide verhaallijnen in elkaar over, waarna een dramatische ontknoping onafwendbaar blijkt.

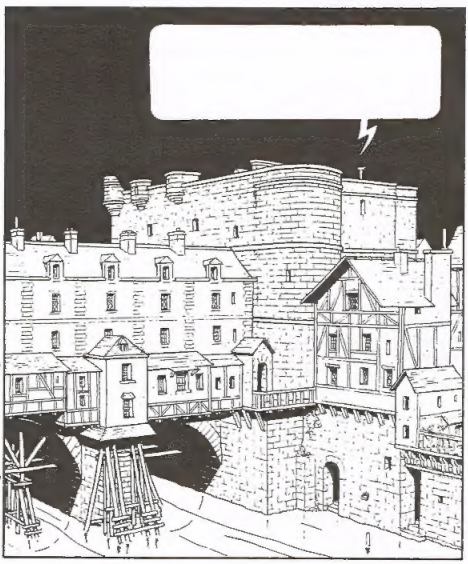

Gedetailleerd getekende bebouwing in *Roodmasker*

Het feit dat *De 7 levens van de sperwer* is afgesloten, heeft scenarist Cothias niet verhinderd een daarvan afgeleide serie te bedenken. Cothias is terug gegaan in de tijd en heeft *Roodmasker* vóór de ontknoping van *De 7 levens van de sperwer* gesitueerd. (Deze truc wordt ook in andere sub-series toegepast: denk aan De jonge jaren van Blueberry of John Difool.) In zijn eigen serie bevindt Roodmasker zich in Parijs, waar hij de rijken confronteert met het onrecht van de armoede dat het gewone volk wordt aangedaan. Die Parijse periode van Roodmasker komt in *De 7 levens van de sperwer* slechts kort in beeld, wat de mogelijkheid biedt er een aparte reeks aan te wijden zonder al te veel in herhalingen te vallen. Aangezien een sub-serie echter niet mag afwijken van de lijn van een hoofdserie, is de opzet van *Roodmasker* recht toe recht aan vergeleken met de ingenieuse plot van *De 7 levens van de sperwer*. In die laatste serie is Roodmasker tot het laatst het hoofdpersonage, zodat in de avonturen van *Roodmasker* al bij voorbaat vast staat dat de held ongeschonden uit de strijd zal komen. Het eerste deel van Roodmasker gaat (net als andere sub-series als De jonge jaren van Blueberry of John Difool) terug in de tijd. Roodmasker bevindt zich in Parijs en confronteert de rijken met het onrecht van de armoede dat het gewone volk wordt aangedaan. Aangezien een sub-serie niet mag afwijken van de lijn van een hoofd-serie, is de opzet van *Roodmasker* recht toe recht aan vergeleken met de ingenieuse plot van *De 7 levens van de sperwer*. In die laatste serie is Roodmasker tot het laatst het hoofdpersonage, zodat in de avonturen van *Roodmasker* al bij voorbaat vaststaat dat de held ongeschonden uit de strijd zal komen. Het eerste deel van *Roodmasker*, dat enkele maanden geleden verscheen, heeft daardoor de voorspelbaarheid van de gemiddelde televisie-aflevering van Zorro: leuk amusement, maar daar is het dan ook mee gezegd. Wat echter blijft in *Roodmasker* zijn de schitterende decors van het laat middeleeuwse Parijs: de sfeertekening van de oude stad, die ook in *De 7 levens van de sperwer* prominent aanwezig is.
Juillard, die zich thans bezint op een nieuwe tekenstijl, heeft het tekenwerk voor *Roodmasker* overgelaten aan Marco Venanzi. Deze jonge Belg had voordien slechts een album op zijn naam staan: *Froidure*, een biografie in stripvorm over de gelijknamige organisator van kindervakantiewerk, kinderopvangtehuizen en de zogenaamde spullenhulp. Froidure was een katholieke priester. De strip is een (af en toe knap irritant) loflied op de kerk en haar goede werken. Froidure heeft een heiligenleven geleid aan wie wij allen een voorbeeld kunnen nemen, zo luidt de boodschap.
Tijdens de stripbeurs van Kortrijk spraken wij met Marco Venanzi, thans bekeerd tot het geloof in de degen van Roodmasker.

Met de serie Roodmasker *wordt diens Parijse periode, die in* De 7 levens van de sperwer *vrij kort teer sprake komt, verder uitgediept. Waarom heb je er voor gekozen om een bestaande serie voort te zetten?*

Daar heb ik niet voor gekozen! Ik kwam bij Glénat met een andere strip. Dat was een historische strip, die zich in een verder verleden afspeelt dan *De 7 levens van de sperwer*. Dat verhaal had het einde van de veertiende eeuw als achtergrond. Het scenario was al helemaal klaar. Het is geschreven door Yves Charlier; overigens geen zoon van de beroemde scenarist. Ik heb er drie platen van getekend en heb het projekt aan Glénat aangeboden. Zij hebben me toen voorgesteld om *Roodmasker* op te nemen. Dat interesseerde me wel, want ik hou van historische series. Ik heb ja gezegd en zo is het van start gegaan. Ik ben begonnen met het maken van enkele opzetjes, om aan Glénat, Patrick Cothias en André Juillard te laten zien hoe ik het zou doen.

Een serie als Roodmasker *brengt met zich mee dat je de tekenstijl van Juillard moet overnemen. Is dat niet onbevredigend?*

Glénat heeft mij niet gevraagd om heel dicht aan te leunen tegen de stijl vann André Juillard. Ze hebben me gevraagd om het karakter van de serie te behouden. Zo moeten de personages herkenbaar blijven. Verder mag ik op mijn manier werken. En aangezien ik al een stijl heb die die van Juillarrd benadert, is het tekenen geen probleem voor me.

Hoeveel delen komen er van Roodmasker *uit?*

Dat is nog niet met Glénat geregeld. Er is ook geen bepaald aantal voorzien. Als de serie in de smaak valt, kunnen we doorgaan. Het zal van de verkoop afhangen.

Heb je invloed op de scenario's of krijg je ze kant en klaar aangeleverd?

Voor het eerste album, *De intriganten*, heb ik me gehouden aan wat ik van Patrick Cothias ontving, omdat ik hem toen nog niet kende. Daarna hebben we elkaar ontmoet. Over het tweede deel, dat ik nu aan het tekenen ben en dat *Le roi des fous* gaat heten, hebben we vooraf gediscussieerd. Naar aanleiding daarvan heeeft Cothias het scenario gemaakt. Af en toe pas ik het een beetje aan, maar niet meer dan een klein beetje. Gewoonlijk blijf ik een scenario erg trouw. Maar wanneer er iets tussen zit dat me niet bevalt, voeg ik weleens een plaatje toe of laat ik er een weg.

Zowel in De 7 levens van de sperwer *als in* Roodmasker *wordt de stad Parijs heel zorgvuldig in beeld gebracht. Hoe lang heb je er op gestudeerd om de aanblik van Parijs anno 1600 te kunnen reconstrueren?*

Eerst en vooral heb ik gebruik gemaakt van de albums van André Juillard, want hij heeft daar werkelijk zoveel documentatie in verwerkt dat ze zelf als bron kunnen dienen. Van mijn kant heb ik veel informatie over diee tijd opgezocht in bibliotheken. Vaak ontdekte ik dat de informatie die ik tegen kwam, ook al door André Juillard was gebruikt. De moeilijkheid is dan ook, om hetzelfde hoekje van Parijs te tekenen zonder teveel aan het plaatje van Juillard te doen denken. En gaandeweg vind ik nieuwe documentatie. Hoe meer ik teken, hoe meer ik opzoek en hoe meer verschillende bronnen ik vind. In het begin werkte ik met weinig documentatie. Ik heb het beetje bij beetje bijeengebracht. Naarmate anderen mijn werk beginnen te kennen zeggen ze me vaker dat ze nog een goed werk over Parijs kennen dat ik hier of daar kan vinden. Dat stelt me in staat mijn verzameling te completeren.

De opeenvolging van steegjes en poorten en de wisselende gezichtspunten worden zo consequent getekend, dat ik me afvraag of je voor jezelf een plattegrond hebt gemaakt.

Ik heb een gravure uit die tijd, met daarop een plattegrond van Parijs. Verder weet ik waar de plekken die ik teken zich bevinden ten opzichte van de toenmalige monumenten. Met behulp van andere gravures probeer ik de werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen.

Zou je in het Parijs van 1600 rond kunnen wandelen?

Bijna wel, ja. Dat moet ook wel. Wanneer ik aan het tekenen ben, maak ik vaak kleine plattegrondjes waaruit ik verschillende gezichtspunten kan afleiden. Ik doe dat ook bij een deel van een gebouw of een straat. Ik probeer mijn tekeningen te laten kloppen, omdat André Juillard daar heel erg sterk in was. De kwaliteit van de decors moet gehandhaafd worden.

Zijn er veel gebouwen in de strip te zien, die inmiddels verdwenen zijn?

Jazeker. Bijna alle gebouwen die ik teken, bestaan niet meer. Soms moet ik ze zelf bedenken. Aangezien veel gebouwen zijn verdwenen zonder enig spoor achter te laten, kan ik het me veroorloven bepaalde straten te verzinnen. Ook de belangrijke gebouwen zijn verdwenen. Neem bijvoorbeeld de Bastille: erg bekend, maar verdwenen. Er is een wijk in Parijs die nog steeds le Châtelet heet, maar le Châtelet zelf bestaat niet meer. Zo zijn er veel

Vroeger werk in een album over priester en weldoener Edouard Froicure

monumenten. Goed, de Notre Dame staat er nog altijd, maar veel oude versterkingen en kastelen zijn verdwenen. In het eerste album van *Roodmasker* komt bijvoorbeeld een kerkhof voor dat midden in Parijs lag, in wat nu de wijk van Les Halles is. Over dat kerkhof is documentatie bewaard gebleven. Het was een grote binnenplaats, waar een kerk op stond. Verder was die ruimte een en al knekelhuis. Op sommige stukken stapelde men de botten gewoon op. Men begroef de doden en wanneer het vol lag ontruimde men de graven. Men stapelde de skeletten op elkaar en kon weer opnieuw beginnen met begraven.

Over naar iets levendigers. Wat zijn je toekomstplannen?

In de nabije toekomst: doorgaan met *Roodmasker*, maar ik zou ook graag aan een serie op mijn eigen scenario willen werken. Om en om een album van *Roodmasker* en een album dat ik zelf geschreven heb; dat zou voor mij ideaal zijn. Ik teken *Roodmasker* graag, maar ik wil ook heel graag aan een meer persoonlijk projekt werken.

En in welk genre? Historisch?

Ja, altijd een beetje geschiedenis, maar dan iets dat zich in een minder ver verleden afspeelt.

Roodmasker

HET LAATSTE OORDEEL

De vrienden van Saltiel: De man die niet van bomen hield (Davodeau)

Saltiel is een fotograaf in het dorpje Draignac. Hij is bevriend met de zonderlinge figuur Douglas. Douglas leeft als een kluizenaar een eindje buiten het dorp. Zijn leven draait schijnbaar maar om een ding: het maken van totempalen. Het lijkt er niet op dat hij daar vrijwillig voor gekozen heeft. Het omhakken van de bomen gebeurt in een dwangneurose: hij móet er elke dag een omhakken. Het ritueel dat daarmee gepaard gaat lijkt op het uitvechten van een persoonlijke vete met de boom. De afwerking gebeurt 's nachts. Douglas begeeft zich dan al slaapwandelend naar de grot waar hij alle boomstammen en totems bewaart. Daar begint hij dan als een bezetene en volledig in trance, de boomstammen om te werken tot onheilspellende totempalen. Een publikatie over deze kunstwerken zorgt ervoor dat twee raadselachtige personen Douglas komen opzoeken. De confrontatie die hierop volgt, leidt tot verrassende onthullingen omtrent het verleden van Douglas.
Davodeau schrijft en tekent ongeveer met dezelfde rauwheid als Gabrion dit doet in zijn serie *De Javamens*. Davodeau is echter op beide vlakken minder begaafd. Het verhaal bevat zeker spanning en loopt ook goed, maar trapt af en toe nog in de val van overdrijvingen. Qua tekeningenn heeft hij nog vaak moeite met anatomie, perspectief, lijnvoering en inkleuring. Toch oogt het geheel zeker niet slecht. Dit komt doordat Davodeau getuigt van gedrevenheid en vooral lef. Hij laat zich niet intomen door zijn beperkingen en is constant bezig met het zoeken naar de juiste indeling en uitwerking van de pagina: verrassende camerastandpunten, afwijkende tekentechnieken en gewaagde inkleuringen worden effectief gebruikt. Dit resulteert in een goed album, dat misschien niet perfect is, maar zeer zeker het niveau van de middenmoot ontstijgt. *Sigge*

Uitgeverij Dargaud f8,25; kleur; 46 pl.

De man die niet van bomen hield

Uit liefde voor de kunst/De affaire Van Rotten (Béhé/Le Tendre/Rey)

Dat liefde voor de kunst vaak meer te maken heeft met liefde voor geld, moet voor degene die regelmatig kranten leest geen verrassing zijn. Beleggers verdringen zich bij de grote veilinghuizen om lucratieve windhandel te bedrijven. Dat is ook het thema van deze strip en het is goed voor een verhaal vol aktie, spanning, een klein beetje sensatie en de nodige humor.
In de werkkamer van een overleden kunstkenner wordt een schilderij gevonden waarvan men eeuwenlang dacht, dat het bij een brand verloren was gegaan. Het schilderij brengt bij een veiling in Genève meer dan een miljoen op en trekt de aandacht van de media en twee kunstgeschiedenisstudenten, die er een scriptie over willen schrijven. De twee zijn elkaars tegenpool: zij is ordelijk, tuttig en hardwerkend; hij is de losbol die tijdens colleges geen aantekeningen maakt, omdat het zou volstaan dat hij z'n hersens gebruikt. Hun naspeuringen worden gevolgd door een bende kunstvervalsers, die zich (ten onrechte, overigens) ongerust maakt over de vorderingen van het tweetal.
Verwacht van *Uit liefde voor de kunst/De affaire Van Rotten* geen diepere lagen of bedoelingen: het is gewoon een lekkere strip, goed voor een uurtje zorgeloos genieten. Geen pretenties, maar wel een goed lopend verhaal van het gelegenheidsduo Serge Le Tendre en Pascale Rey. Eerstgenoemde is overbekend sinds Op zoek naar de tijdvogel. Laatstgenoemde werkt als scenariste voor de televisie en maakt met dit album haar eerste uitstapje naar de strip. Van tekenaar Béhé (Joseph Griesmar in het dagelijkse leven) tenslotte, werd in 1989 *Doodzonde* uitgegeven en dat was eveneens een prima verhaal. Aanbevolen. *(Paul)*

Uitgeverij Dargaud; *f*9,95; 54 pl.; kleur.

Uit liefde voor de kunst

Trio Grande 1: Adios Palomita (Lamy/Vatine/Clemenet/Rabarot)

Bij het lezen van *Trio Grande* had ik het gevoel aanwezig te zijn in een film van Sergio Leone. Tekenaar Lamy creëert namelijk eenzelfde sfeer door gebruik te maken van snel opeenvolgende beelden, waarbij hij close-ups afwisselt met totaalbeelden. Deze beelden worden slechts vergezeld door een minimum aan tekst. Beelden spreken al vaak voor zichzelf. Lamy spreekt zijn talent aan om ons alle mogelijke perspectieven voor te schotelen: de gekozen camerastandpunten variëren van de hoogte van enkels tot en met de camera die bijna loodrecht boven de persoon in kwestie staat. Met dezelfde beklemming die me overviel als ik naar de films van Leone keek, heb ik nu deze strip gelezen.
Trio Grande is het verhaal van drie voortvluchtige outlaws, twee vrouwen en een man, in het zuiden van de Verenigde Staten vlak bij de Mexicaanse grens. De schrijvers laten de levenslijnen van deze drie mensen verschillende malen kruisen, voordat ze aan het eind van het verhaal bij elkaar komen. In hoeverre dat laatste een permanent karakter heeft moeten we maar afwachten, maar gezien de grilligheid en explosiviteit van de karakters van met name de vrouwen valt dat te betwijfelen. Het lijkt me trouwens ook voor de schrijvers interessanter om de haat-liefde verhoudingen die in dit deel zo sprekend naar voren zijn gekomen niet af te bouwen tot een gezellig wat-zullen-we-vandaag-eens-met-z'n- drieën gaan doen onderonsje (Alhoewel de meningen daarover verdeeld kunnen zijn). Moeten we het nog over de inhoud hebben? In het scenario worden alle elementen van de klassieke western betrokken: de bankoverval, de goudader en de vastbesloten goudzoeker, de Mexicaanse bandiet en de verbeten sheriff, dus tot zover niets bijzonders. Het is juist de keuze van de hoofdpersonen en hun ingewikkelde relaties naar elkaar toe, gekoppeld aan het door middel van flashbacks langzaam ontrafelen van hun achtergronden, dat het scenario boven

Trio Grande

de gemiddelde western doet uitstijgen. En de tekeningen van Lamy maken het zonder meer een lust voor het oog. Het is zoals aan het eind van het verhaal, als de beide dames een kaartje aan het leggen zijn, ook wordt beweerd: "een onklopbare combinatie van twee vrouwen en een boer". Een schitterend debuut dus, en nu maar hopen dat deze lijn in de volgende delen wordt doorgezet. *Carl*
Uitgeverij Oranje; *f*24,95/450 BF; 46 pl. kleur

Saigon-Hanoi (Cosey)

Saigon-Hanoi had eigenlijk in december uitgebracht moeten worden. Hoewel het zich afspeelt op de laatste dag van het nieuwe jaar, is *Saigon-Hanoi* namelijk een echt kerstverhaal. Homer, een Vietnam-veteraan keert terug naar zijn verlaten ouderlijk huis, eenzaam gelegen op het onder een dik pak sneeuw bedolven platteland. Hij wordt gebeld door Felicity, een elfjarig meisje dat alleen is en om een praatje verlegen zit. Tijdens hun telefoongesprek kijken ze allie twee naar een documentaire op de t.v.. Het is een uitzending over Vietnam-veteranen, die na twintig jaar terugkeren naar het front "om er te verbroederen met hun vijanden van toen". Een van hen is Homer, die in de jungle de plek opzoekt waar hij heeft gevochten en waar zijn beste vriend is omgekomen. Voor het oog van de camera gooit hij later ritueel zijn "dogtag", het metalen naamplaatje dat elke soldaat om z'n nek draagt, in zee. Voordat die scène wordt uitgezonden, heeft hij Felicity verteld dat hij zijn fetisj, een stukje metaal, heeft weggegooid. Homer rept er met geen woord over dat hij op t.v. is, maar Felicity is snel van begrip en bezorgt hem de volgende dag een nieuwe fetisj.
Saigon-Hanoi is opnieuw een zeer menselijke strip van Cosey, waarin alle aandacht uitgaat naar emoties, herinneringen en al dan niet gemiste kansen. De laatste albums van Cosey concentreren zich steeds meer op het schetsen van de manier waarop mensen met elkaar omgaan, zonder dat de lezer daarnaast nog veel verhaal hoeft te verwachten. In de recente verhalen van Cosey heeft het thema van de menselijke verhoudingen niet langer een plaats naast andere thema's, zoals met name in *Jonathan* het geval was, maar is het in beeld brengen van die verhoudingen het verhaal zelf geworden. Dat vinden we slechts bij een klein aantal andere stripmakers terug, zoals bij Muñoz en Sampayo, maar in tegenstelling tot hen heeft Cosey een positieve kijk op de mensheid. Cosey's strips zijn teder en sympathiek, maar balanceren af en toe op de rand van het sentimentele *Saigon-Hanoi* is geen uitzondering. Naar mijn smaak komen er wat te veel vriendelijke, begripvolle mensen en hechte vriendschappen in voor. Gelukkig eindigt het album niet met de voor de hand liggende maar ongetwijfeld onbevredigende ontmoeting tussen Homer en Felicity, zodat het bijzondere karakter van hun vriendschap ongeschonden blijft. Cosey blijft daarmee trouw aan zijn ene thema: hij laat de lezer kennis maken met twee hoofdpersonen en maakt duidelijk dat er tijdens het telefoongesprek een band tussen hen ontstaat, maar meer gebeurt er niet. Het is de verdienste van Cosey dat hij niettemin het hele album door blijft boeien. *(Paul)*
Uitgeverij Dupuis; *f*22; 44pl.; kleur; gekart.

Zo! Ik hang maar weer op! Meg komt zo thuis! Misschien bel ik morgen terug!
Wanneer je maar wilt. Het was fijn om met je te praten, Felicity! Oh... gelukkig nieuwjaar!
Gelukkig nieuw-jaar, Homer!
Saigon-Hanoi

ZEKER LEZEN

De Kinderen van de Wind (Bourgeon)

Vanaf 1979 verscheen in het Franse blad *Circus* een verhaal dat qua thema en uitvoering van buitengewone klasse was: *De Kinderen van de Wind*. De maker, de Fransman Bourgeon, slaagde erin om op een overtuigende wijze thema's als corruptie en sociale ongelijkheid in de 18e eeuw gestalte te geven in een verhaal dat de lezer aansprak door een boeiende verteltrant en een geweldige tekenstijl. In de loop van de vijf delen breidde hij zijn aanklacht tegen de bourgeoisie, geestelijkheid en militaire machthebbers uit met een scherpe veroordeling van imperialisme en misplaatste aanwezigheid van de blanken in zwart Afrika, terwijl hij qua verhaal en tekeningen alleen maar groeide.

De kinderen van de wind

Bovengenoemde thema's liegen er niet om en je moet van goede huize komen wil je je publiek een oprecht en waarheidsgetrouw verhaal voorschotelen. Bourgeon slaagt daar optimaal in en dat zal een van de redenen zijn dat zijn serie *De Kinderen van de Wind* zo'n enorm succes werd. De knappe uitwerking van deze thema's is echter niet de enige reden. Wat verder het succes van deze serie bepaalt is het feit dat Bourgeon een uitermate boeiende verteller en een goede tekenaar is en dat hij met grote gedrevenheid de geschiedenis van de 18e eeuw zo treffend heeft weergegeven. Bourgeon heeft voor deze serie nauwgezet onderzoek gedaan naar de historische feiten en heeft daarbij niet nagelaten om zeer vele details uit het toenmalige dageijkse leven in zijn strip op te nemen. Zijn boeken zijn dan ook in dit opzicht een genot voor het oog. Voor Bourgeon bleef het belangrijkste element in zijn verhalen echter de positie van de mens: historische feiten, hoe belangrijk ook, blijven slechts noodzakelijke achtergrond. Bourgeon zei ooit in een interview: "Ik teken alleen als de mens centraal staat" (zie ZL 50). Bij het neerzetten van de mens in de strip schuwt Bourgeon de harde feiten niet: tekenend is wel icht het begin van het eerste deel, *Het meisje in het want*, waar een zeeman vanuit de ra van een schip in zee valt en voordat hij door zijn kameraden kan worden gered door een groep albatrossen wordt aangevallen en doodgepikt. Een detail in het verhaal, maar het zet gelijk de stemming. Vervolgen we onze kennismaking met de opvarenden aan boord van het schip, dan worden we geconfronteerd met Isa en Hoël, die we ook als hoofdpersonen in de andere vier delen zullen aantreffen. Isa blijkt van adel te zijn, maar door een persoonsverwisseling op jonge leeftijd heeft ze al haar rechten verloren, terwijl Hoël een matroos is op het Franse schip en dus onderaan de hiërarchie staat. Isa is nadrukkelijk bezig om met haar verleden te breken en op te komen voor zichzelf. Zij gebruikt Hoël in eerste instantie voor dit doel, maar op een gegeven moment groeit er toch iets tussen beiden. Door de hele serie heen is het handelen van Isa doordrongen met de veroordeling van bestaande misstanden. Aan het eind van de cyclus, na een vermoeiende, maar leerzame reis, ziet zij zichzelf geconfronteerd met eenzaamheid en "niemand om haar heen om te beminnen of te haten", zoals zij zelf zegt
Isa is voor Bourgeon een vrouw met ruim denkende geest in een maatschappij waarin over het algemeen zeer bekrompen denkbeelden overheersten. Door middel van Isa wil Bourgeon ons zijn maatschappijkritiek geven, kritiek die zonder twijfel voor een groot deel opgaat voor onze huidige samenleving. Maar bovenal is *De Kinderen van de Wind* een verhaal van mensen, met al hun goede en slechte eigenschappen. En er zijn maar weinig tekenaars die dit zo fijntjes op papier kunnen neerzetten. *Carl*
De Kinderen van de Wind: Het meisje in het want (1), Het gevangen schip (2), Handelspost Juda (3), Het uur van de slang (4), Het ebbehout (5), Uitgeverij Big Balloon, fl 9,95, 46 pl; kleur

Snapshots

P.A.U.L. Sprang

Amerika! Ack! Het grappigste land op deez' aardkloot. Heel veel strips ook. Lees dit stukje nu toch maar eens. Hou vol.

Nieuws!

Er komt bij D.C. een mooie bundel uit met de eerste negen delen van *Hellblazer*; mooie "urban horror" in het Engeland van Margaret Thatcher met een cynische, vaak met zichzelf worstelende anti held, de rokende en zuipende John Constatine. Schrijver is Jamie Delano, nog in goede vorm, voordat hij verdronk in pseudo-literair geneuzel. tekenaar is vooral John Ridgeway, wiens stijl prima aansluit bij de grimmige sfeer. De titel tenslotte is *Hellblazer: original Sins* ($19.95).
Ted McKeever is een eigenzinnige schrijver/tekenaar wiens comic over de verziekte stad Metropol o.a. de leukste engelenschare van de laatste jaren als hoofdrolspelers heeft. Mocht de tv-serie *Twin Peaks* je hebben aangesproken, probeer dan Metropol A.D. (drie deeltjes bij Epic a $3.50), waarin dezelfde soort vreemde gebeurtenissen, sfeer en verhaal bepalen. McKeever was eerder te bewonderen in *Eddy Current* (bij Dark Horse) en *Plastic Forks* (bij Epic).
Vorige keer maakte ik melding van de bundeling van *Bratpack* door Rick Veitch. Deze start nu met een nieuwe reeks, dit keer in kleur en eens in de twee maanden: *Maximortal* (King Hell/Tundra, $3.95). Het verhaal begint in 1934 als twee kinderen een gekostumeerde held genaamd Truc-man tevoorschijn toveren. Waar het eindigt weet nog niemand, maar helemaal oké zijn onze hoofdpersonen in ieder geval niet, en rick Veitch gelukkig zowiezo niet.
Op het moment dat ik dit schrijf is de Nederlandse vertaling van *Maus: A Survivors Tale II: And here my troubles began* nog steeds niet uit. Je kunt dan nu de Amerikaanse goedkopere paperback editie kopen ($12.00). Leest allen *Maus*. Hard, persoonlijk en aangrijpend.
Maar laten we vrolijk zijn! Na *The Essential* en *The Authoritative* is het tijd voor *The Indispensable Calvin and Hobbes*. Bill Wattersons veel en zelfs terecht geprezen krantenstrip over dat heerlijke zesjarige ettertje en zijn beste vriend is weer te herlezen, dit keer met de sundaypages in kleur en een extra verhaal. Een hele hoop pret voor $12,95.
Nog meer vrolijkheid valt te halen uit de allereerste bundel van de zondagstrip *Outland* van Berkely Breathed, die je misschien nog kent van het in Amerika zeer populaire en gewaardeerde *Bloom County*. Hoofdpersonen zijn de pinguin Opus (Bert van der Meij eat your heart out) en Bill "Ack" the Cat, een soort geëlectrocuteerde Garfield. Titel: *Politically, fashionably, and aerodynamically incorrect* ($9.95)

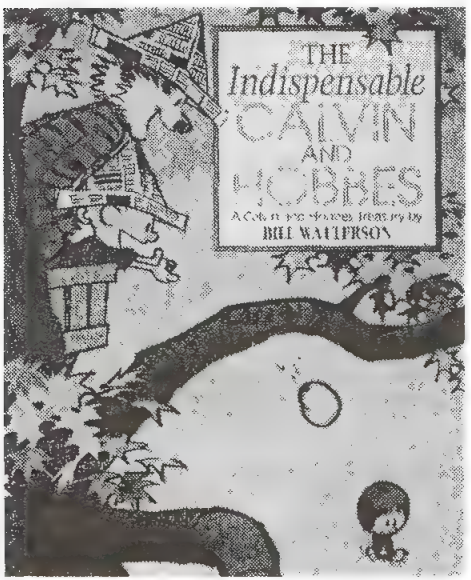

Bill Watersan strikes again

Dread

Ook nieuws!

Naast de Image lijn (zie ZL 63) doen ook de mensen van uitgeverij Valiant (van Jim Shooter, vroeger Marvel) zeer hun best om Marvel met hun eigen middelen te verslaan. Na het crossover project *Unity*, nu een nieuwe comic over een superheldenteam *H.A.R.D. Cops*, naar eigen zeggen iets heel anders dan de *X-men* natuurlijk of *Wild C.A.T.S.* van Image. Ha!
Nightcries (D.C. $24,95) is een hardcover *Batman* graphic Novel geschreven door Archie Goodwin en getekend door Scott Hampton, die we kennen van bijvoorbeeld *Pigeons from Hell* en *Tapping the vein* (Nederlands: *Bloed*). Kindermishandeling speelt een grote rol in dit boek. Commissaris Gordon blijkt zelf vroeger mishandeld te zijn, en nu is er in Gotham City iemand die de boosdoeners aan het vermoorden is. Conflict!
Bij Eclipse verschijnt *Dread* ($7.95), zoals dat heet geschilderd door Daniel Brereton, wiens *The Black Terror* en *The Psycho* er aantrekkelijk uitzagen. Het is een verhaal van Clive Barker over een student die experimenteert met mensen door ze te confronteren met hun grootste angst, maar u raadt het al: zijn eigen doodsangst mag er ook zijn.
Aangezien deze maanden verder letwat slapjes zijn, kijken we stiekem nog wat verder vooruit, naar de projecten die bij D.C. voor 1992 en 1993 op stapel staan.
Diegenen onder jullie die *Hardboiled* leuk vinden moeten toch ook eens de avonturen van *Lobo*, een buitenaardse huurmoordenaar, proberen. Nieuw werk verschijnt in de herfst, geschreven door Keith Giffen en Alan Grant en getekend door Simon Bisley.
Ongeveer tezelfdertijd vindt de herrijzenis plaats van *Modesty Blaise* (in Nederland *Miranda Blaise*). Drie deeltjes door good old Dick Giordano. Neil Gaimans personificatie van de Dood, de jolige jonge vrouw die we regelmatig in de *Sandman* comic tegenkomen, krijgt haar eigen limited serie in begin 1993
Datzelfde jaar verschijnt als het goed is eindelijk weer wat nieuws van Kent Williams (bekend van *Meltdown* met John J. Muth). Het verhaal is van Karl Edward Wagner en vertelt van een man die uit de Theems wordt gevist en als enige herinnering een mooie donkerharige vrouw heeft. Titel: *Tell me, Dark*.
Verder zijn er plannen voor een bundel van Neil Adams' werk voor *Batman* uit de zestiger en zeventiger jaren en een verstripping van Douglas Adams' *Hitch-Hikers Guide to the Galaxy*.

Hopende een aantal mensen (waaronder volgens de lezersenquete triest genoeg, slechts drie, ja drie, vrouwen) een beetje gekieteld te hebben, verblijf ik,

P.S.: LET OP: Volgende keer groots crossover gebeuren! Op deze plek vindt u de heer Rinus F.!

PRIKBORD

Serrano

Als fervente striplezer kom je in strips soms iets meer tegen dan enkel een verhaal. Je herkent in een groepje figuranten bijvoorbeeld bekende gezichten. Ook in het nieuwste album van **Taï-Dor**, *De zwarte weduwe*, valt het nodige te ontdekken. Op het allereerste plaatje van het album zien wij tekenaar Serrano rechts onderaan de pagina achter zijn tafel zitten met een vel papier in de hand. Hij heeft zich niet enkel tot zichzelf beperkt: vooral de eerste twee pagina's zijn ware zoekplaatjes waarin hier en daar bekende personages te ontwaren zijn. Zo ontdekten wij Kuifje, Jerome K. Jerome Bloks, Majoor Fataal, de Erectomaan en zelfs Donald Duck met een toupetje op. We sluiten niet uit dat er nog meer bekenden tussen zitten. SS

Over de zeer bijzondere herziene herdruk van het tweede deel uit de serie **Samber**, *Je sais que tu viendras*, hebben we jullie in ZozoLala 60 en 62 al ingelicht. Daar kunnen we nu aan toevoegen, dat dit franstalige pareltje in de stripkroon nu ook in Nederland te koop is. Arboris, sinds kort distributeur van Glénat, heeft het boek in haar pakket opgenomen. Prijs: *f*85,00. PvG

De beurs van **Kortrijk** (België), die traditioneel in het pinksterweekeinde wordt gehouden, was ook dit jaar weer gezellig. Door de overstap van het festival naar de stadsschouwburg zat het geheel wat ruimer in z'n jasje en kon de grote drukte op zaterdag met gemak worden verwerkt. Op zondag en maandag was het stiller en diverse fans namen de gelegenheid te baat om eens goed te bomen met hun favoriete auteurs. De pal tegenover de boekenbeurs gelegen bar (waarvoor driewerf bravo voor de organisatie) kwam daarbij goed van pas. Onder de signerende auteurs bevonden zich Berthet, Van den Boogaard, Kox, Lodewijk en David Lloyd (met welke laatste jullie een interview te goed houden) en een paar onbekende Franse tekenaars, die zich echter met de groten kunnen meten. Een van de tentoonstellingen was gewijd aan Bourgeons *Gezellen van de schemering*. Aan de hand van het boek *Dans le sillage des sirènes* (zie PrikBord in ZozoLala 62) verduidelijkte samensteller Paul Verstappen de symboliek, diepere betekenissen en historische achtergrond van deze reeks. Het was een kleine expositie, die echter bij aandachtige lezing van alle bijschriften al gauw anderhalf uur in beslag nam. De mooiste expositie was echter de uit Frankrijk overgekomen tentoonstelling over *Max Faccioni*, een detective-strip van Goffaux die een beetje is te vergelijken met *Torpedo 1936*. Met behulp van de beschrijving in een voor deze gelegenheid gedrukte editie van de New York Dispatch werd de bezoeker langs de originelen en de vitrines geleid. De scheidingswanden van het expositieparcours waren volledig gedecoreerd met blow-ups uit de strip. Op enkele plaatsen waren straattafereeltjes nagebouwd van het Amerika van de hoogtijdagen van de private-eye, compleet met een trottoir met markeringslijnen van het slachtoffer van een schietpartij (zie foto) PvG

Tentoonstelling Max Faccioni

Zolang de rechtenkwestie met Casterman niet is opgelost verschijnt er geen nieuwe Alex, maar dat betekent niet dat **Jacques Martin** nu stil zit. Hij heeft een reeks informatieve boeken opgezet, die een beeld geven van beroemde steden uit de klassieke oudheid. De serie is onderverdeeld in het oude **Griekenland**, **Egypte** en **Rome**. Van de eerste twee is inmiddels het eerste deel verschenen. De boeken bevatten foto's, behoorlijk wat pagina's tekst en vooral veel tekeningen van de hand van Martin over een of twee pagina's. Martin toont de lezer hoe de tempels en paleizen er in hun gloriedagen uitzagen. In het boek over Egypte vallen met name de felle kleuren op, waarmee de muren, pilaren en beelden waren

Pinguins

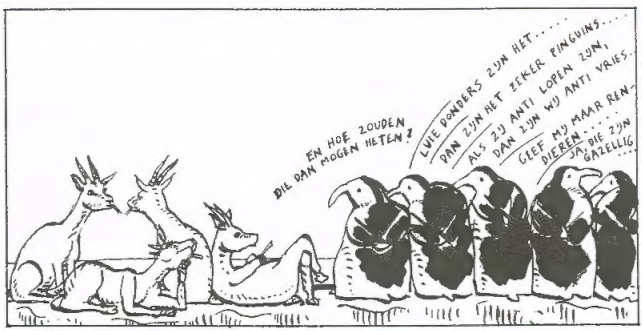
EN HOE ZOUDEN DIE DAN MOGEN HETEN?
LUIE DONDERS ZIJN HET.....
DAN ZIJN HET ZEKER PINGUINS....
DAN ZIJN ZE ANTI LOPEN ZIJN,
ALS ZIJ ANTI LOPEN ZIJN,
DAN ZIJN WIJ ANTI VRIES.
CLEFF MY MAAR REN-
DIEREN... JA DIE ZIJN
GAZELLIG
BERT VAN DER MEIJ

beschilderd. Die zijn tegenwoordig vaak verdwenen. De serie verschijnt alleen in het Frans, is (dus) uitgevoerd in harde kaft, telt 60 pagina's per deel en kost BF 600 per deel. In Nederland zijn de albums nog niet gesignaleerd. PvG

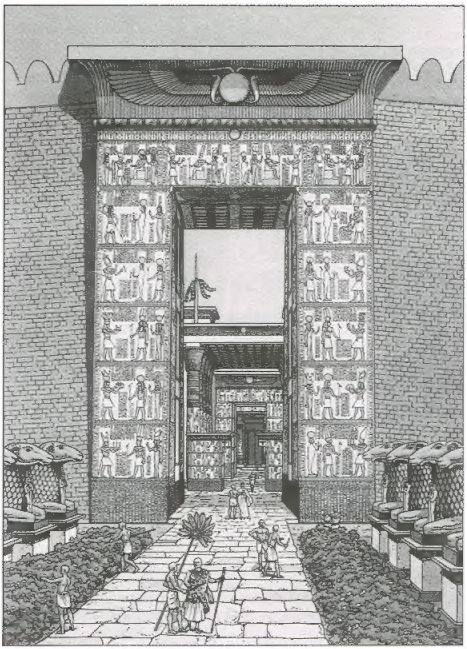

Martin

Het daghet in het Oosten, moet Rob van Bavel (van de **Don Lawrence**-fanclub) gedacht hebben, want hij acht de tijd rijp voor een Duitse editie van *The Collection*. Deel één is inmiddels verschenen in een oplage van 1250 exemplaren. 250 daarvan blijven in Nederland, om de zielepoten die het album in het Nederlands hebben gemist de kans te geven hun verzamelingen te completeren zonder woekerprijzen te betalen. (Voorwaar een mooi gebaar: dat zijn we, met de geintjes met de Storm-hardkuvvertjes nog vers in het geheugen, niet van deze fanclub gewend.) De Duitse uitgave heeft dezelfde samenstelling als de Nederlandse en kost *f*69,95. Deel vier van de Nederlandse Collection verschijnt tegen de StripDagen in Breda. De inhoud staat nog niet helemaal vast, maar er wordt in elk geval een begin gemaakt met *Olac de Gladiator*. Als alles goed gaat, zal het kleurenkatern bestaan uit *Earth Alert*, een verhaal dat nooit verder is gekomen dan vier of acht pagina's. Rob wacht met spanning op de films uit Engeland: "Ik ken de pagina's niet en Don kent ze al helemáál niet. Dat is het probleem met die man: hij heeft zoveel gemaakt dat hij de helft volkomen is vergeten." Mocht *Earth Alert* niet lukken, dan wordt uitgeweken naar een afgerond verhaal van vijf pagina's, dat Lawrence voor het Engelse *Boysworld* heeft gemaakt. PvG

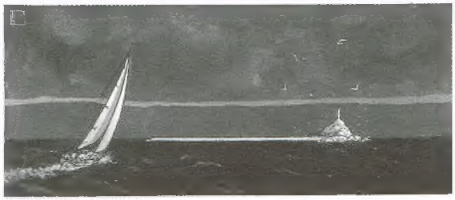

Prado

Prado, bekend van De kronieken van de onlogica, lijkt een nieuwe weg in te slaan met zijn nieuwe verhaal, **Trait de Craine**, dat momenteel wordt voorgepubliceerd in **(A Suivre)**. Het gaat ditmaal om een lang verhaal, dat bovendien de grafische vertekeningen van *De kronieken van de onlogica* mist. Het verhaal begint met een man die per zeilboot arriveert op een klein eiland, waar op het eerste gezicht niets gebeurt... PvG

Op de stripbeurs van Erlangen (Duitsland) was dit jaar een expositie gewijd aan platenhoezen, die door stripauteurs zijn getekend. Nu zullen jullie deze tentoonstelling wel gemist hebben (wij ook, trouwens), maar de bijbehorende katalogus is ook in Nederland te koop. **Undercover, Comiczeichner gestalten Schallplattenhüllen** (wat is dat Duits toch een onmogelijke taal) is uitgevoerd als een stripalbum, telt 64 pagina's en kost *f*29,95. Onder de 150 afbeel-

Pinguins

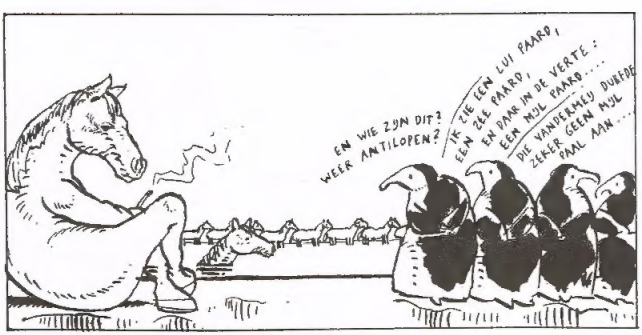
EN WIE ZIJN DIT? WEER ANTILOPEN?
IK ZIE EEN LUI PAARD, EEN ZEE PAARD, EN PAAR IN DE VERTE: EEN MUL PAARD.... DIE VANDERMEULEN DUIFDE ZEKER GEEN MUL PAAL AAN....

BERT VAN DER MEIJ

dingen (allemaal in kleur) zijn klassiekers te vinden, zoals de hoes die Robert Crumb voor Cheap Thrills maakte: de plaat die de doorbraak voor Janis Joplin zou betekenen. Verder diverse ontdekkingen: mij was het in ieder geval niet eerder opgevallen dat de hoes van Meat Loaf: Bat out of Hell door Corben is geschilderd, of Paolo Conte: Parole d'amore scritta a macchina door Pratt. Zo is een groot deel van de stripwereld in Undercover terug te vinden. Bilal, Chaland, Druillet, Giraud, Liberatore, Loustal, Swarte, Tardi en zelfs Julsing: ze komen er allemaal in voor, evenals vele anderen. Leuk bladerboek. PvG

Het kathendralenkerkhof uit de serie Rork van Andreas wordt in het Frans herdrukt met een nieuwe tekening op de voorkant. Of dat ook in het Nederlands zal gebeuren is nog niet bekend. De Franstalige herdruk komt uit in september en kost FF 420. PvG

Uitgeverij **Casterman** lijkt serieus werk te maken van hoogwaardige herdrukken van inmiddels klassiek geworden titels uit haar fonds. Na een wat aarzelend begin met *De ballade van de zilte zee* en *De dorpsgek van Schoonvergeten* zijn inmiddels ook *Sluiers over de Pont de Tolbiac* en *Het gouden huis van Samarkand* verschenen. De boeken zijn gedrukt op een zware kwaliteit papier, zijn voorzien van een uitgebreid voorwoord en hebben een harde kaft met stofomslag. Toegegeven, Schoonvergeten en Tolbiac zijn prijzig, maar de andere boeken zijn enkele tientjes goedkoper en doen slechts in het ontbreken van een handtekening van de auteurs voor de duurdere uitgaven onder. En nu maar hopen dat wij ook worden voorzien van een heruitgave van *HP en Guiseppe Bergman*, waarmee Casterman deze serie herdrukken in het Frans begon, want die is om je vingers (ja, je vingers) bij af te likken. PvG

In het augustusnummer van **(A Suivre)** treffen we weer een bijdrage van **Tardi** aan: **Jeux pour Mourir**. Opnieuw een boekbewerking, ditmaal van Géo Charles Veran. Het gaat over een jeugdbende (als het groepje ongeregeld die naam mag hebben), waarvan de leider al 15 jaren telt... Ons is nog niet duidelijk of het om een kort verhaal op kleiner formaat zoals *Een kater vol lood* handelt, of om een lang verhaal, maar we houden je op de hoogte. PvG

AGENDA

De Brusselse stripwinkel **Sans Titre** organiseert van **3 oktober tot en met 14 november** een expositie van **Bilal**. Dat zal wel met zijn nieuwe album te maken hebben, dat dit najaar verschijnt. Het album vormt het slot van de trilogie die begon met *Kermis der onsterfelijken*, gevolgd door *Lady in blue*. Je vindt Sans Titre aan de Avenue de Stalingrad 8.

Als de goden ons gunstig gezind blijven, vindt gedurende het **eerste weekeinde van oktober** in het Belgische **Durbuy** het zesde stripfestival plaats. Het stadje is door haar ligging in de Ardennen ook voor niet-stripminnende medereizigers interessant. Inlichtingen: (09-32)(0)86-21.26.41/21.24.28/21.35.00.

Op **16, 17 en 18 oktober** zijn ze er weer: **De Stripdagen** in **Breda**. De vrijdag is van 17.00 tot 21.00 uur ingeruimd voor ledenactiviteiten. De beurs staat voor het grote publiek open op de zaterdag en zondag van 10.00 tot 17.00 uur. Op dit moment is nog niet precies bekend wat er allemaal gaat plaatsvinden, maar men kan rekenen op een groot aantal standhouders op de boekenbeurs en ruilbeurs. Verder zijn er boekpresentaties, een speciale kwis, exposities met de volgende onderwerpen: het werk van Nederlandse stripmakers zoals buitenlanders dat zien (we zijn benieuwd), 25 jaar Stripschap en de Eregalerij der Groten. Verder wordt er voorzien in een aantal (teken)films en zal er een tv-registratie zijn van de Stripdagen uit het verleden. Eveneens aanwezig: twee stripveilingen en twee veilingen voor de kleintjes. De voorlopige agenda vermeldt ook de uitreiking van de Stripschapprijs (als daar aanleiding toe is, volgens de organisatoren) en de jaarprijzen.
De toegang bedraagt ƒ8,50 per persoon per dag. Personen kleiner dan 1.50 meter betalen ƒ5,00. Voor meer informatie:
Het Stripschap, Amsterdam. Tel: 03404-11117.

Van **8 t/m 16 augustus**, vindt het **stripfestival Middelkerke** plaats. Tijdens dit festival zal scenarist **Raoul Cauvin** centraal staan. Aktiviteiten zijn een tiental tentoonstellingen -waaronder één over Cauvin en een aantal over enkele van zijn series- twee kleurwedstrijden, een stripkwis en uiteraard een ruime schare tekenaars. Het festival voltrekt zich in een tent op de zeedijk, ter hoogte van het casino.

België heeft onlangs besloten, Den Haag een wel zeer apart kado te geven. Van **28 t/m 30 augustus** zal zij namelijk zorgen voor een **bloemenmozaïek van Kuifje** en zijn vrienden op het **Plein in Den Haag**. Het geheel zal maar liefst 35 bij 35 meter meten. Op 24 of 25 augustus zullen de lijnen getrokken worden en vrijdagochtend 28 augustus zal het mozaiek gevuld worden met begonia's, waarna het vanaf vrijdagmiddag voor het publiek te bezichtigen is.

OUDE NUMMERS

10 STUDIO ARNHEM, LUXE ALBUMS, STAMBOOM VAN DE FRANSTALIGE STRIP (24 PAG.) **30** HISLAIRE, LOUISE BROOKS (16 PAG.) **30 LUXE** IDEM OP ZWAAR, GLANZEND PAPIER **31** MILTON CANIFF, STEVE CANYON-STRIP, DUITSE STRIPS, A. DEN DOOIER (20 PAG.) **32** RAVEN EN ROUFFA, DE VERDWENEN JUWELEN (28 PAG.) **33** WINDIG EN DE JONG, URGO - ZOON VAN FNIRWAK, BRT-STRIPKWIS, DE ONNOEMBAREN (16 PAG.) **36** FRANK MILLER, E.P. JACOBS, THE MUMMY (24 PAG.) **38** DE OVERLEVENDE (KRIGSTEIN), ANGOULEME, DORP IN DE RIVIER, KORT AMERIKAANS (24 PAG.) **39** SAMBER, YSLAIRE, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **41** STERNE, HARRY BALM, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **42** ERIC HEUVEL, STRIPKRITIEK, BLITZ, KAMAGURKA, K.A. (24 PAG.) **44** GIARDINO, GRENOBLE 1989, MOEBIUS, K.A. (20 PAG.) **47** JULSING, STRYPTOGRAM-OPLOSSING, K.A. (24 PAG.) **48** BERTHET, ROMITA SR., K.A., WATCHMEN (20 PAG) **50** BOURGEON, LITTLE NEMO, STRYPTOGRAM, AKTUELE INFORMATIE OVER STRIPTEKENAARS, FELICITATIETEKENINGEN EN -STRIPS VAN 15 TEKENAARS, K.A., TELEFOONTOESTELTEKENSTIJLTEST (40 PAG.) **51** DAVE MCKEAN (20 PAG.) **53** MUNOZ, OPLOSSINGEN STRYPTOGRAM EN TTTT (20 PAG.) **54** SERVAIS, RAGEBOL, EVA DAM, K.A. (20 PAG.) **55** TORRES, NIEUWJAARSKAARTEN, K.A. (20 PAG.) **56** PAUL TENG, HARD GEKOOKT, ANGOULÊME 91 (20 PAG.) **57** AKIRA, K.A., FRANSE VERZAMELALBUMS, LIAN ONG (20 PAG.) **58** LOISEL, SCHULTHEISS (16 PAG.) **60** ZOZOLALA 10 JAAR, MARVANO, PETER VAN DONGEN, K.A., GINE, RIVIÈRE I, NORMA (32 PAG.) **61** ROSSI, WENSKAARTEN, TRADE PAPERBACKS (20 PAG.) **62** EEN KLEINE MOORD, RAIVES, STRIPDAGEN HAARLEM, BAUDOIN, RIVIÈRE II, ANGOULÊME '92, TORENS VAN SCHEMERWOUDE (32 PAG.) **63** KRESSE, ENQUETE, HEUVEL, SNAPSHOTS (24 PAG.)

ALLE NOG LEVERBARE **OUDE NUMMERS** VAN ZOZOLALA KOSTEN F 4,00 PER STUK. BESTELLEN IS ALLEEN MOGELIJK DOOR OVERMAKING VAN HET TOTAALBEDRAG OP POSTBANK GIRO 3253937 TEN NAME VAN STICHTING **ZET.EL** TE ARNHEM, MET VERMELDING VAN DE GEWENSTE NUMMERS. LEZERS IN BELGIE KUNNEN OOK BESTELLEN MIDDELS EEN EUROCHEQUE.

STRIPVOORSPELLING

Te verschijnen in augustus (week 31 t/m 36):

AGENT 212 14 (Cauvin) Dupuis; 8,25.
COBRA 1: In het heetst van de nacht (Bane/Kerac) Arboris; 8,95/180.
DE AVONTUREN VAN ROODBAARD 26: De grote Mogol (Olivier/Gaty) Big Balloon/Alpen Publishers; 9,95/195.
DE BESTE VERHALEN VAN DONALD DUCK 10: Donald Duck als muzikant (Barks) Big Balloon; 6,95/150. Herdruk.
DE FAMILIE DOORZON 16: Doorzon zeker weer (Jager) Big Balloon; 9,95/195 sc, 17,95 hc.
DE MUSKETIERS 4: De joker van de koning (Mazel) Dupuis; 8,25.
DE ONZICHTBARE MAN (Manara) Loempia; 16,90. *Herdruk in kleur.*
DE TIJDHANDELAAR 1: Het tribunaal (Corbeyran/Chayé) Arboris; 24,95/495.
ELFQUEST 29: De schreeuw van verre (Pini/Pini) Arboris; 7,95/160.
KRONIEKEN VAN DE ZWARTE MAAN 2: Stormwind van de draak (Ledroit/Froideval) Arboris; 8,95/180.
PRINS VALIANT 55 (Murphy) Semic/Junior; 8,95.
ROB VAN DE ROVERS 23: Toernooi in tokio (Tully/White) Big Balloon; 7,95/150.
URBANUS 37: Dertig varkensstreken (Linthout/Urbanus) Loempia; 6,50.
VUILE GRAPPEN VAN VUILLEMIN 1 (Vuillemin) Arboris; 8,95/180.

Te verschijnen in september (week 36 t/m 40)

BAKELANDT 57: De gevangene van de Tower (Leemans) Standaard; 5,95/110.
BILAL 5: Kermis der onsterfelijken (Bilal) Big Balloon/Alpen; 14,95/275. *Herdruk van het eerste deel uit de trilogie, waarvan eind '92 het laatste deel van zal verschijnen.*
BRÜSEL (Schuiten/Peeters) Casterman; 39,90.
CASPER EN HOBBES 2: Dubbel en dwars (Watterson) Big Balloon; 14,95/275.
CATHY 2: Nieuwe belevenissen van Cathy (Lawrence) Arboris; 9,95/195.
CLAIRE 4: Relatie inflatie (Wiroja) Divo; 7,95.
DAN COOPER 41: Het oog van de tijger (Wenberg) Dargaud; 8,25.
DE RODE RIDDER 143: Prins der duisternis (Biddeloo) Standaard; 5,95/110.
DONALD DUCK POCKET 5: Indiana Goofy; Big Balloon; 7,50/150.
DR. MOLOTOV (Ruijters) Monguzzi; 9,90. *Het eerste album van Marcel Ruijters die in Haarlem nog de aanmoedigingsprijs kreeg (zie ook Prikbord ZL 63).*
ELFQUESTBOEK 6: De val van Winnowill (Pini/Pini) Arboris; 34,95/695.
GERMAN EN WIJ 14 (Jannin/Honorez) Dupuis; 8,25.
JAAP 14 (Deliège) Dupuis; 8,25.
JEROME K. JEROME BLOKS 8 (Dodier) Dupuis; 8,25.
JESUITE JOE (Pratt) Casterman; 48,00.
JOJO 5 (Geerts) Dupuis; 8,25.
KIEKEBOE 54: Gedonder om de bliksem (Merho) Standaard; 5,95/110.
KUIFJE: De picaro's (Hergé) Casterman; 17,50 hc. *Herdruk.*
KUIFJE: De zwarte rotsen (Hergé) Casterman; 17,50 hc. *Herdruk.*
KUIFJE: Het gebroken oor (Hergé) Casterman; 17,50 hc. *Herdruk.*
LOÏC FRANCOEUR 5: Tin-Hinan (Capo) Lombard; 9,95/175.
LOVA 1; Dupuis; 22,00.
MADILA 3: Octavia (De Spiegeleer) Lombard; 19,95/350. *Deze reeks wordt voortgezet in harde kaft.*
MARGOT 1: Margot in Badtown (Charyn/Frezatto) Arboris; 9,95/195. *Mooi tekenwerk van deze debutant.*
MARINE SPECIAL 1 (Tranchand/Corteggiani) Lombard; 13,95.
MICHEL VAILLANT SPECIAL 2 (Graton) Lombard; 13,95.
MORBUS GRAVIS 4: Carnivora (Serpieri) Loempia; 21,90 hc, 225,00 luxe. *Vers vlees van Serpieri.*
NATASJA 15: De riem van professor Dyffus (Walthery) Palombia; 8,95.
NERO 75 (Sleen) Standaard; 5,95/99. *Herdruk.*
NERO 77 (Sleen) Standaard; 5,95/99. *Herdruk.*
NERO 85 (Sleen) Standaard; 5,95/99. *Herdruk.*
NERO 93 (Sleen) Standaard; 5,95/99. *Herdruk.*
OP ZOEK NAAR DE TIJDVOGEL 2: De tempel der vergetelheid (Le Tendre/Loisel) Dargaud; 9,95. *Met een nieuwe omslagtekening.*
PARODIEREEKS 9: De vieze varkens gaan verder (Cox/Malik/Carpentier) Arboris; 8,95/180.
RATTEKOPJE 2 (Walthery) Palombia; 8,95.
RIK RINGERS 51: Het beest van de Apocalyps (Tibet/Duchateau) Lombard; 8,95/150.
RIK RINGERS: Zijn eerste speurwerk (Tibet/Duchateau) Albatros; 29,95.
ROBERT EN BERTRAND 95: Het wolvejong (Studio Vandersteen) Standaard; 5,95/110.
RONNIE HANSEN 15: De boodschap van de Maltees (Reding/Hugues) Dupuis; 8,25.
ROOIE OORTJES 4 (Di Sano) Boemerang/Torpedo; 9,95.
ROULETABILLE: De bloedende pop (Leroux/Duchateau/Swysen) Lefranq; 8,50.
SCHANULLEKE 3: Popverdorie (Studio Vandersteen) Standaard; 5,95/110. *Gewaagde titel, zeg.*
STANTON 4: Pamela's straf (Stanton) Loempia; 16,90.
STANTON 5: In slechte handen (Stanton) Loempia; 16,90.
SUSKE EN WISKE 233: De klinkende klokken (Geerts) Standaard; 5,95/110.
TABA 7; 6,95.
TNT 3: De gouden horde (Borgia/Durand/Denayer) Lefranq; 8,50.
TRIGIË 1: Strijd om Trigië (Lawrence) Big Balloon; 8,95/180. *Het hele Trigië-epos getekend door Lawrence zal in chronologische volgorde herdrukt worden.*
YAKARI: Yakari en de sneeuwvogel (Derib) Casterman; 6,95.
YIN YANG 2: De galop van het zeepaardje (Schetter) Schetter uitgever; 8,95.

Niet aangekondigd, toch verschenen

B. CLAVEL: Harricana (De la Royere/Mezette) Lefranq; 10,50.
COMANCHE 12: De 3-zijdige dollar (Greg/Rouge) Dargaud; 8,25.
JESS LONG 17: Het spook van Alcatraz (Piroton) Dupuis; 8,25.
PAARDEZWEET EN VOGELVOER (Kamagurka) De Harmonie/ Loempia; 12,90.
PACUSH BLUES 6: Eerste maten (Ptiluc) Oranje; 24,95. *De allereerste verhalen.*
SAIGON-HANOI (Cosey) Dupuis; 22,00.
SPIEGELLAND: De brandstichter (Carré/Michaud) Dargaud; 9,95.

KOLOFON

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad, dat wordt uitgegeven door Stichting Zet.El te Arnhem. ZozoLala verschijnt zes keer per jaar en is gratis voor klanten van de op pagina 2 vermelde stripwinkels

FINANCIËN:
Postbank giro 3253937 t.n.v. Stichting Zet.El te Arnhem

ABONNEMENTEN:
Een jaarabonnement (6 nrs.) kost ƒ 20,00, een abonnement voor twee jaar (12 nrs.) kost ƒ 33,00. Beide zijn te verkrijgen door storting van het bedrag op bovenstaand girorekeningnummer, met vermelding van: Abonnement ZL m.i.v. nr.....
FOREIGN SUBSCRIPTIONS: F 20,00 (1 YEAR) OR F 33,00 (2 YEARS) BY INTERNATIONAL MONEY ORDER PAYABLE TO ZET.EL, ST. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, HOLLAND

Druk: SSN Nijmegen
Afwerking: Van den Burg, Weurt
Oplage: 7000 ex.

REDAKTIE:
Carl Bleker, Paul van Gramberghen en Mike Leenders
VORMGEVING EN OPMAAK:
Marije Bijl, Toon Dohmen en Sigge Stegeman
VASTE MEDEWERKERS:
Jurry Heshuslus, Inktvis-Prutduktie, Bert van der Meij, Paul Sprang
MEDEWERKENDEN AAN DIT NUMMER:
Pascal Lefèvre, Aloys Oosterwijk, Marco Venanzi

© 1992
Het copyright voor de vormgeving, de artikelen en voor de strips en illustraties berust bij de auteurs en/of de betreffende uitgeverijen. Niets uit de inhoud van dit blad mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

REDAKTIEADRES: ST. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, NL